

SZTUKA

EDUKACJI

PRZYRODA I SZTUKA

EKOSYSTEM

PRZYSZŁOŚCI

**KONFERENCJA
2-4.12.2021**

10–11.30 WARSZTATY I WARSZTATY SPACEROWE

Opowiadacze (z) Natury

— warsztaty spacerowe | **stacjonarnie** w Służewskim Domu Kultury
prowadzenie: Beata Frankowska i Anna Woźniak

Podzielimy się doświadczeniem autorskich warsztatów opowiadania historii w Naturze, w odniesieniu do lokalnych ekosystemów. Takie spacerowe przeprowadziłyśmy w tym roku w ramach projektu *Mazowiecka Szkoła Opowiadaczy* w pięciu miejscach na Mazowszu: w Wiązownie, Zwoleniu, Gostyninie, Żyrardowie i Małkini Górnej, we współpracy z lokalnymi podmiotami kultury (biblioteki, szkoły, ośrodki kultury, kluby seniora, w tym animatorzy kultury, uczniowie i nauczyciele).

Pokażemy film dokumentujący nasze działania i zaprosimy do bliskiego obcowania ze światem Natury, którego częścią jesteśmy. Podczas spaceru spotkamy Drzewa — spróbujemy odczytać historie zapisane w ich ciałach, posłuchamy korzeni, przywołamy tradycje związane z mową drzew oraz relacjami ludzi i drzew w różnych kulturach. Wyrazimy też wdzięczność wobec wody i wiatru. Opowiemy poruszające, pełne mocy opowieści z różnych kultur, w których uczestnicy mogą odnaleźć swoje własne zielone ojczyzny. Wspólnie poszukamy skarbów i metafor odpowiadających na wyzwania, przed jakimi wszyscy stoimy.

BEATA FRANKOWSKA — opowiadaczka historii z 20-letnim stażem, edukatorka i animatorka kultury. Pracuje w Mazowieckim Instytucie Kultury.

ANNA WOŹNIAK — opowiadaczka historii, edukatorka i animatorka kultury. Pracuje w Mazowieckim Instytucie Kultury.

Skrzydłaci Sąsiedzi

— warsztaty spacerowe | **stacjonarnie** w Służewskim Domu Kultury
prowadzenie: Dominika Dzieniszewska i Sławomir Kasjaniuk

Tuż pod naszym nosem, balkonem, sąsiednią ławką tętni życie — świat pełen różnorodnych relacji, problemów i ciekawych przyzwyczajęń. Bohaterami tego spaceru będą ptaki. Dowiemy się, gdzie mieszkają, co jedzą, czego nie lubią. Podczas spotkania zastanowimy się, od czego zacząć i o czym pamiętać przy tworzeniu projektu edukacyjnego poświęconego zwierzętom. Porozmawiamy o tym, jak możemy poznać lokalny ekosystem w sposób twórczy i zapraszający do współbicia, a także jak żyć w dobrej, sąsiedzkiej relacji z wszystkimi żyjącymi istotami wokół naszej placówki/institucji/szkoły. Będzie o edukacji empatycznej, metodach obserwacji oraz etyce działań twórczych w przyrodzie i ryzykach tworzenia pułapek ekologicznych.

Spotkanie będzie przestrzenią do wymiany doświadczeń, lecz również poznania pracowni i narzędzi edukacyjnych SDK, w tym projektu edukacyjnego *Skrzydłaci sąsiedzi. Poznaj ptaki Służewa!* oraz gospodarstwa dziecięcego SDK, w którym wszystkie zwierzęta są mile widziane!

DOMINIKA DZIENISZEWSKA — animatorka kultury, edukatorka, koordynatorka działu edukacji w Służewskim Domu Kultury. Współautorka miejskich szkoleń i działań z zakresu ekologii kierowanych do warszawskich instytucji kultury. Absolwentka Instytutu Edukacji Artystycznej Akademii Pedagogiki Specjalnej oraz Instytutu Kultury Polskiej UW.

SŁAWOMIR KASJANIUK — ornitolog-amator, instruktor spacerów ornitologicznych w Służewskim Domu Kultury. Organizator i przewodnik spacerów przyrodniczych i ornitologicznych po Warszawie oraz Kampinoskim Parku Narodowym. Członek Warszawskiej Grupy Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków. Uczestnik wielu projektów monitoringu przyrody z ramienia OTOP.

Warsztat
tłumaczony
na PJM

Botanika. Naturę malowane — warsztaty | **online**

prowadzenie: Kamila Musiatowicz

Czym jest botanika i jakie skrywa tajemnice? Podczas warsztatów zostaną zaprezentowane metody edukacji ekologicznej, łączące ze sobą elementy botaniki i sztuki. Ecoprinting, cyjanotypia i landart pozwalają w aktywny

i twórczy sposób poznać fascynujący świat przyrody, budując jednocześnie uważność, wrażliwość oraz ekspresję twórczą w naturze.

KAMILA MUSIATOWICZ — przyrodniczka z wykształcenia i zamiłowania. Współzałożycielka kilkudziesięciu ogrodów społecznościowych, deszczowych, sensorycznych i edukacyjnych. Prezeska Fundacji Alter Eko, od ponad 18 lat związana z organizacjami pozarządowymi w kraju i za granicą, w których zaangażowana jest w rozwijanie zielonej strony mocy. W Służewskim Domu Kultury koordynuje i animuje działania we Wspólnym Ogrodzie.

13.30–14 OTWARCIE KONFERENCJI | **online, PJM**

14–15.30 PANEL O PRZYRODZIE W PRZYRODZIE | **online**

Panel
tłumaczony
na PJM

moderatorka: **MONIKA ROŚCISZEWSKA-WOŹNIAK**

ZAANGAŻOWANI W PRZYRODĘ

Małgorzata Siuta i Katarzyna Kozłowska
(Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych)

Jak wygląda zięba? Gdzie leży Chojnowski Park Krajobrazowy? Jakie rośliny kwitną w sierpniu? Czy wąsatka ma wąsy? Jak kreatywnie poznawać park krajobrazowy? Opowiemy o tym, dlaczego w edukacji przyrodniczej często sięgamy po sztukę i rękodzieło, jak angażujemy uczestników, współpracujemy z nauczycielami oraz staramy się wyjść poza schemat.

IDZIEMY W DZICZ

Anna Maziuk
(Fundacja Kosmos dla Dziewczynek)

Czemu przyroda jest ekstra? Jakie skarby można znaleźć w lesie? Dlaczego tropienie jest jak zabawa w podchody albo w detektywa? Fundacja Kosmos dla Dziewczynek zaprasza na wirtualną wyprawę do lasu z przewodniczką Anną Maziuk — kosmiczną autorką, dziennikarką, znawczynią przyrody i wilków. Projekt składa się z kilku elementów: przyrodniczych filmo-warsztatów, rozmowy pomiędzy dwoma edukatorkami

przyrody w formie live'a na profilu FB Fundacji, przyrodniczego notesu *EkoZachwytnika* z inspiracjami, jak chronić przyrodę, artykułów na temat przyrody i jej osvajania w 23 numerze Magazynu Kosmos dla Dziewczynek *Idź w dżic* oraz na stronie KosmosdlaDoroslych.pl. Filmo-warsztaty zawierają wskazówki, jak zachwycić się lasem na różnych poziomach — poprzez uruchomienie zmysłów, zaciekawienie, obserwację, samodzielne badanie, aż wreszcie zatrzymanie się i wyciszenie. Są w nim animacje i podpisy, żeby jak najbardziej angażował małe i młode osoby. Nakręcony został w lesie, z dużą dbałością o wszystkie poziomy: wizualny, dźwiękowy, merytoryczny.

Projekt skierowany jest do dzieci oraz ich opiekunów i opiekunek w całej Polsce. Tworząc go, miałyśmy nadzieję, że posłuży również nauczycielkom i nauczycielom w szkołach jako pomoc naukowa, inspiracja przed wspólnym wyjściem do lasu.

LASY ZAMIAST KLASY

Marta Król

(Szkoła Podstawowa nr 5 w Goleniowie)

Lasy zamiast klasy to program innowacji pedagogicznej realizowany w Szkole Podstawowej z Oddziałami Sportowymi nr 5 w Goleniowie, a jego adresatami są wszystkie dzieci z nauczania początkowego i oddziału przedszkolnego — łącznie 11 klas czyli około 250 uczniów. Program ten został napisany w oparciu o ideę leśnej edukacji i jest propozycją wyjścia poza schemat ławki lekcyjnej i poza mury szkoły. Stanowi odpowiedź na obecny u dzieci i młodzieży syndrom deficytu natury oraz na potrzeby dzisiejszego świata, który wymaga od młodych ludzi posiadania bardzo rozwiniętych kompetencji miękkich.

Na podstawie wieloletnich obserwacji w pracy z dziećmi zauważyłam, jak bardzo brakuje im czasu na swobodne nawiązywanie relacji w grupie rówieśniczej, szczególnie na łonie natury. Edukacja leśna odpowiada na te potrzeby, dając dzieciom szansę na kształtowanie własnej osobowości, tworzenie się i rozwijanie procesów grupowych, a to wszystko w głębokiej relacji z naturą.

Jest to niesamowita i wielozmysłowa podróż przez wszystkie pory roku, świat roślin i zwierząt, którego możemy doświadczać osobiście i budować swoją wiedzę na tematy przyrodnicze. Dodatkową korzyścią

i atrakcją dla uczniów jest okazja do poznania i nauczenia się obsługi narzędzi takich jak nóż, piła, młotek, wiertło, papier ścierny. Umiejętność posługiwania się narzędziami buduje poczucie sprawstwa, odpowiedzialności za siebie i innych, odwagę i wiarę w swoje możliwości.

CZAS DZIECKA

Małgorzata Michalak

(niezależna animatorka)

Czas Dziecka to niezależny projekt, prowadzony przez jedną osobę. Projekt jest otwarty i powstał, by dać dzieciom możliwość swobodnego bycia w naturze. Bycie blisko natury uwrażliwia dzieci na przyrodę, kontaktuje je z własnymi zasobami i pozwala wyrazić się na wiele sposobów. Podczas warsztatów, które tworzę dla dzieci i z dziećmi oraz leśnych urodzin, zawsze stwarzam przestrzeń do zabawy plastycznej. Przyroda inspirowa kolorem, fakturą i światłem. Dzieci intuicyjnie dostrzegają to i wykorzystują w swoich pracach, które tworzą. Możliwość towarzyszenia dziecku w jego codzienności, w której doświadcza i poznaje świat oraz odkrywa w nim siebie, jest inspiracją do tworzenia tego projektu. To jak dziś dziecko będzie widziało świat, jaką stworzy więź z przyrodą, czy poczuje się częścią natury, może mieć wpływ na przyszłość naszej planety.

MONIKA ROŚCISZEWSKA-WOŹNIAK — psycholog i trenerka specjalizująca się w problematyce wychowawczej i edukacji małych dzieci, ekspertka w programie szkoleń pedagogów prowadzących przedszkola leśne. W Fundacji Rozwoju Dzieci im. Jana Amosa Komeńskiego pełni funkcję prezesa zarządu. Obecnie kieruje programem „Dzieci mają wychodne” (www.dziecimajawychodne.pl). Przekonuje w nim szkoły i przedszkola, że regularne wychodzenie z dziećmi na kilkugodzinne wyprawy w naturę — niezależnie od pogody — podnosi odporność fizyczną i psychiczną dzieci, aktywizuje i motywuje do wprowadzania nowej edukacji opartej na doświadczeniu, a długofalowo pobudza świadomość proekologiczną nowego pokolenia.

moderatorka: ANNA DZIAMA

KOMOREBI

Aneta Zasucha

(Galeria Sztuki Współczesnej BWA w Katowicach)

„Komorebi” oznacza w języku japońskim rozproszone światło, które przedziera się przez liście drzew. To optyczne zjawisko kojarzy się z dzieciństwem, z beztróskim tarzaniem się po trawie, leżeniem w hamaku, bujaniem się na huśtawce zawieszanej na drzewie.

Na projekt składała się wystawa, interdyscyplinarne warsztaty, spotkania z artystami, akcje artystyczne. Zaproszeni do współpracy artyści stworzyli interaktywne prace, których można było doświadczać wszystkimi zmysłami. Projekt miał również zwrócić uwagę na silny aspekt naturalnej, nierozzerwalnej więzi człowieka z naturą. Ta relacja to terytorium, na którym zbiegają się refleksje socjologów, etyków, przyrodników, ekologów, artystów. W dobie kryzysu klimatycznego, każde działanie ekologiczno-edukacyjne ma ogromne znaczenie, dlatego warsztaty, akcje artystyczne, spotkania odbywające się w ramach projektu miały na celu uwrażliwienie na piękno otaczającej nas przyrody i zwiększenie ekologicznej świadomości. Spotkania były realizowane zarówno w Galerii BWA, jak i na łonie natury. Staraliśmy się stworzyć projekt jak najbardziej ekologiczny, ograniczając do minimum ilość śmieci powstałych podczas realizowania wystawy. Prace stworzone przez artystów były wykonane z naturalnych tworzyw, a druki towarzyszące projektowi drukowane na papierze z recyklingu.

KULTURA? NATURALNIE!

Agnieszka Froń-Smandek

(IV Liceum Ogólnokształcące im. B. Chrobrego w Bytomiu)

Projekt realizowany był w roku szkolnym 2020/2021 w ramach Pokładów Kultury — miejskiego programu edukacji kulturowej w Bytomiu. Głównym celem projektu było rozwijanie uzdolnień i zainteresowań mło-

dzieży poprzez ich udział w różnych formach aktywności intelektualnej i twórczej. Istotne było ukazanie potencjału natury i kultury jako możliwości do poznania siebie i budowania swojej tożsamości.

Na projekt składał się cykl comiesięcznych spotkań, każde z nich realizowane było w plenerze, w konkretnym, wyjątkowym miejscu przyrodniczym, które skłaniać miało do refleksji poprzez kontemplację przyrody w połączeniu z działaniem warsztatowym. Nadrzędnym celem było kształtowanie świadomego przeżywania świata, dostrzeganie jego piękna, uwrażliwienie na to, kto i co nas otacza. Było to możliwe poprzez udział w warsztatach, przygotowanych w oparciu o autorski pomysł danego artysty, prowadzącego działania twórcze w plenerze. Licealiści uczestniczyli m.in. w warsztatach teatralnych, tanecznych, fotograficznych, poetyckich czy malarskich.

FESTIWAL SZTUKI OGRODÓW I PRZESTRZENI PUBLICZNEJ IN GARDEN

Wojciech Januszczyk

(Fundacja Krajobrazu)

In Garden Festiwal to prezentacja sztuki ogrodów pokazowych oraz sztuki w ogrodach i przestrzeni publicznej. Główną atrakcją wydarzenia są stworzone na potrzeby festiwalu ogrody pokazowe, zaaranżowane przez architektów, architektów krajobrazu i artystów. Każdy ogród zwraca uwagę na inne problemy i procesy zachodzące w przyrodzie. Formy artystyczne są wzmocnieniem dla problematyki środowiskowej związanej z bioróżnorodnością, retencją wody, pszczelarstwem miejskim, odbetonowywaniem miast czy tzw. czwartą przyrodą i dostosowaniem do zmian klimatu. W ramach wydarzenia wprowadzamy w przestrzeń dzikiej łąki i zarośli rzeźby znanych artystów tak, aby natura tworzyła dla nich tło.

Uzupełnieniem programu są eksperckie panele dyskusyjne, warsztaty tematyczne dla dorosłych i dzieci i koncerty muzyczne na trawie. In Garden jest wydarzeniem łączącym w sobie elementy sztuk wizualnych z aspektami ekosystemów przyrodniczych i architektury krajobrazu. Jednym z celów, jakie stawiają sobie organizatorzy, jest zmiana świadomości i niejako powrót sztuki ogrodowej do dziedzin związanych z kulturą, a nie — jak dotychczas — jedynie z ogrodnictwem. Każdy festiwal ma swoje hasło przewodnie.

OGRODNICZA KROWODRZA — MOBILNY OGRÓD KULTURY

Zofia Kerneder-Giemborek

(kolektyw ogrodniczy Ogrodnicza Krowodrza)

Projekt Ogrodnicza Krowodrza został zainicjowany przez mieszkańców dzielnicy w związku ze 111-rocznicą przyłączenia Krowodrzy do Krakowa. Miał na celu przypomnieć tradycje ogrodnicze dzielnicy słynącej niegdyś z uprawy roślin jadalnych oraz promować miejskie ogrodnictwo poprzez zachętę do uprawy roślin na parapetach, balkonach czy w podblokowych ogródkach. Podejmowane z aktywistami, specjalistami i pasjonatami ogrodnictwa działania w przestrzeni miejskiej — w postaci warsztatów, partyzantki ogrodniczej, pikników i happeningów — stały się pretekstem do integracji międzypokoleniowej. Dały również możliwość wymiany doświadczeń ogrodniczych, pogłębiania wiedzy o ogrodniczej historii dzielnicy, a także o konkretnych roślinach jadalnych dzięki własnoręcznej ich uprawie i pielęgnacji: od wysiewu roślin wczesną wiosną, aż po zbiór plonów i nasion jesienią. Stworzone wspólnie w tym procesie instalacje ogrodnicze, wykorzystujące konkretne rośliny jadalne, nawiązywały do historii miejsc i ich znaczenia w przeszłości ogrodniczej dzielnicy. Odkrywanie podobieństw między tworzeniem ogrodu i troską o niego, a tworzeniem dzieła sztuki, zaowocowało połączeniem działań ogrodniczych ze sztuką współczesną, w tym z serią warsztatów, spotkań z artystami i działań happeningowych.

ANNA DZIAMA — zastępca dyrektora programowego ds. edukacji Centrum Nauki Kopernik. Projektuje i upowszechnia działania edukacyjne inspirowane nauką. Propaguje wykorzystanie metody badawczej w edukacji. Zachęca do obserwacji zjawisk i procesów w świecie przyrody, przeprowadzania doświadczeń i eksperymentowania. Interesuje się nowoczesną pedagogiką i metodyką samodzielnego uczenia się. Wspiera rozwój społeczności uczących się w oparciu o współdziałanie. Z wykształcenia hydrolog. Od 11 lat pracuje w Centrum Nauki Kopernik. Wcześniej była nauczycielką geografii i dyrektorką szkoły.

18–19.30 PANEL JĘZYK, FIKCJA, WYOBRAŹNIA | online

Panel
tłumaczony
na PJM

moderatorka: **URSZULA ZAJĄCZKOWSKA**

DRZEWO ŻYCZEŃ. OPowieści z BLISKA I DALEKA

Beata Frankowska

(Stowarzyszenie Grupa Studnia O.)

Spektakl, który powstał na podstawie książki *Drzewo życzeń* Katherine Applegate, był początkiem pracy warsztatowej nad stworzeniem widowisk narracyjnych z udziałem wielopokoleniowych i różnorodnych kulturowo grup mieszkańców warszawskich dzielnic Ursynowa i Wawra. Spektakl składa się z tradycyjnych i osobistych opowieści dotyczących trzech pól tematycznych: drzew i ich roli w społeczności, migracji/wykorzenia i budowania na nowo wspólnoty/zakorzenia. Odwołując się do tych opowieści, poszukiwaliśmy wspólnie wątków lokalnych: warszawskich drzew — świadków historii i ich więziotwórczej roli dla społeczności, kulturotwórczej roli migrantów i wartości wspólnot lokalnych.

Zwieńczeniem projektu są wydarzenia finałowe w wybranych miejscach publicznych, integrujące społeczność lokalną i zapoczątkowujące cykliczne lokalne święto „Drzewo życzeń”. Efektem trwałym projektu jest ścieżka audio z nagrami najciekawszymi opowieściami powstałymi podczas warsztatów oraz wystawa fotografii.

Do projektu, realizowanego przez opowiadaczki ze Stowarzyszenia Grupa Studnia O., zaproszone zostały lokalne instytucje kultury i placówki edukacyjne, takie jak Wawerskie Centrum Kultury, Szkoła Podstawowa nr 204, Ursynoteka — Biblioteka dla Dzieci Młodzieży, Szkoła Podstawowa nr 340 im. Bogusława Andrzeja Molskiego, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego na Ursynowie.

WPLĄTANI W EKOSYSTEM

Agnieszka Jankiewicz

(III Liceum Ogólnokształcące im. Św. Jana Kantego w Poznaniu)

Projekt ma na celu otoczenie uwagą i empatią obszaru zielonego w okolicy szkoły — Parku im. Chopina i przestrzeni parku Cytadela w Poznaniu. Chodzimy po parku, biegamy, odpoczywamy, a niekiedy odbywają się w nim zajęcia WF-u. Korzystamy z zieleni. Celem projektu jest zamienić rolę, z użytkownika na istotę współodczuwającą, będącą naturalną częścią przestrzeni zielonej, ekosystemu, przyrody.

Nasz projekt badawczy prowadzony jest równolegle przez pierwsze klasy liceum oraz uczestniczki warsztatów plastycznych w Młodzieżowym Domu Kultury. Dotyczy trzech tematów: naukowego poznania funkcjonowania roślin zielonych, zbadania historii miejsca i społecznej recepcji, użycia fikcji i wyobraźni do przetworzenia miejsc widocznych i niewidocznych. Elementem projektu jest akcja społeczno-artystyczna umieszczająca prace uczestników w przestrzeni parku Chopina, analogiczne działanie wśród roślin wokół Młodzieżowego Domu Kultury, a także wystawa w ogrodzie zimowym restauracji Umberto w parku Cytadela.

LINIA BOCZNA

Patrycja Dołowy

(BioCentrum Edukacji Naukowej BioCEN)

Linia Boczna, pierwszy spektakl Teatru Naukowego BioCEN im. profesora Macieja Gellera z Warszawy i neTTTheatre z Lublina to innowacyjny projekt skierowany do młodzieży. Dramaturgia oparta została na naukowym wykładzie z genetyki człowieka prof. Pawła Golika z Uniwersytetu Warszawskiego oraz na noweli *Spadkobiercy* autorstwa noblisty Williama Goldinga. Twórcy wzięli pod uwagę również treści wynikające z warsztatowej pracy z grupą młodzieży.

Historia rozgrywa się w prehistorycznych czasach. Grupa Neandertalczyków, powracająca wiosną na swoje tereny łowieckie, zastaje nowych przybyszy, zorganizowanych, uzbrojonych — to przedstawiciele gatunku *Homo sapiens*. Zetknięcie się dwóch pierwotnych społeczności, choć rzecz dotyczy czasów bardzo zamierzchłych, ma wiele odniesień

do dnia dzisiejszego i do prawa siły wciąż rządzącego światem. Stawia pytania o relacje między ludźmi a innymi gatunkami zwierząt i resztą świata przyrody. Nasuwa skojarzenia z sytuacją kryzysu ekologicznego, problemu nierównej dystrybucji i pogłębiających się podziałów. Jednocześnie jest to rzetelny komentarz naukowy, pomagający zrozumieć ewolucję, relacje między gatunkami i populacjami. Mikołaj Cup i Jasiiek Malinowski, niczym Andreas Vesalius w średniowiecznym teatrze anatomicznym, mając widzów za świadków, zaglądają pod kolejne warstwy historii naturalnej człowieka.

ZNIKAJĄCE KRÓLESTWO

Joanna Sarnecka

(Fundacja na Rzecz Kultury „Walizka”, Wirtualne Muzeum Antropocenu)

Z inkluzywną, różnorodną grupą „Klaszcz głośniej” tworzymy spektakl *Znikające królestwo* inspirowany książką Millie Marota *Znikające królestwo. Przewodnik po świecie zagrożonych zwierząt*. Ruch, plastyka i piosenki oraz nasza własna różnorodność, mają współtworzyć opowieść o szóstym wielkim wymieraniu gatunków i zagrożeniach dla różnorodności, której czujemy się rzecznikami jako istoty ludzkie, w różny sposób poruszające się, komunikujące, myślące o świecie. Intro do samego spektaklu, którego premiera odbędzie się w grudniu, będzie pokaz cieniowych instalacji w przestrzeni Krosna i Jasła. Rozpocniemy to wydarzenie krótkim działaniem performatywnym i zaproszeniem uczestników do wspólnego śpiewania antropocenicznnych piosenek. Do udziału w przedsięwzięciu chcemy też zaprosić rośliny. Na premierze będzie okazja, by wspólnie zaadoptować panterę śnieżną w ramach akcji WWF. Całość działań to z jednej strony nasza artystyczna wypowiedź zaangażowana, ale też okazja do wspólnej edukacji klimatycznej i ekologicznej oraz do tworzenia połączenia między wiedzą, sztuką i działaniem.

URSZULA ZAJĄCZKOWSKA — poetka, botaniczka, artystka wideo. Profesor w Samodzielnym Zakładzie Botaniki Leśnej SGGW, gdzie bada wzrost, ruchy i biomechanikę roślin. Autorka poetyckich tomów *Atomy*, *minimum* i *Piach*, eseistycznej książki *Patyki, badyle* oraz felietonów w „Dwutygodniku”.

10–11.30 WARSZTATY I WARSZTATY SPACEROWE

Odkryj ogród od podszewki

— warsztaty spacerowe | **stacjonarnie** w Ogrodzie Botanicznym UW

prowadzenie: Anna Albin, Magdalena Oprządek

Warszawskiego, naszego miejsca pracy, które codziennie inspiruje nas do prowadzenia działań edukacyjnych. Podczas spaceru z elementami warsztatowymi będziemy szurać liśćmi, słuchać ptaków, wąchać kompost, a przy tym wszystkim opowiemy wam, jakie zasady przyświecają nam podczas projektowania zajęć edukacyjnych. Ogród to przygoda, przeżyjcie ją razem z nami.

MAGDALENA OPRZĄDEK — geografka, geokolożka i edukatorka z Pracowni Edukacji Ogrodu Botanicznego UW. Wraz z mężem prowadzi energetyczną kawiarnię Karowa 20

ANNA ALBIN — biologka ze specjalizacją w partycypacyjnej ochronie przyrody, edukatorka z Pracowni Edukacji Ogrodu Botanicznego UW. Związana z kolektywem edukatorskim Nauka Ukorzeniona działającym przy Domu Przyrody i Kultury w Teremiskach.

Warsztat
tłumaczony
na PJM

SezoNowość i jej rola w procesie edukacji — warsztaty | **online**

prowadzenie: Marianna Darżynkiewicz-Wojcieszka i Mateusz Skłodowski

Sezonowość to nie tylko kwestie związane z żywieniem, to zjawisko obecne na niemal każdej płaszczyźnie życia. Doświadczamy jej na każdym kroku. Na grządkach, w sklepach i w końcu na naszych talerzach. Spacerując po dziale roślin użytkowych Ogrodu, przyglądając się kompostownikowi — roli jego mieszkańców i „życia po życiu” resztek roślinnych, a także zaglądając do kalendarza sezonowości — zastanowimy się nad tym, skąd się biorą rośliny, jaki jest ich cykl życiowy, pomyślimy też nad dostępnością owoców i warzyw w różnych porach roku. Porozmawiamy również o tym, w jaki sposób można przekonywać młode pokolenie do poszerzania swoich horyzontów żywieniowych, do racjonalnego kupowania produktów oraz jaka jest w tym rola szkoły, rodziców, Ogrodów Botanicznych czy innych instytucji kultury.

MARIANNA DARŻYŃKIEWICZ-WOJCIESKA — ogrodniczka, edukatorka w Pracowni Edukacji Ogrodu Botanicznego, twórczyni warsztatów *SezoNowość* oraz autorka cyklu edukacyjnego na FB *Smaczne Poniedziałki*. Miłośniczka roślin jadalnych i gotowania. Cykl i książka powstały z chęci dzielenia się pasją, a także jako kontynuacja prowadzonego ponad 10 lat bloga kulinarnego.

MATEUSZ SKŁODOWSKI — edukator z Pracowni Edukacji Ogrodu Botanicznego, biolog, ekolog, przewodnik po kolekcjach naszego Ogrodu, pasjonat relacji pomiędzy owadami i roślinami oraz opiekun ogrodowego kompostownika.

Wśród korzeni, między koronami – warsztaty | online

prowadzenie: Marcin Matuszewski

Drzewo jako największy na świecie żywy organizm fascynuje nas od wieków. Nietrudno więc odnaleźć jego reprezentacje w dziełach sztuki, również współczesnych. W części wykładowej spotkania przyjrzymy się najciekawszym wybranym realizacjom artystów i artystek podejmujących szeroko pojętą tematykę drzew. W części warsztatowej natomiast zastanowimy się nad tym, jak możemy do działań edukacyjnych wykorzystać otaczające nas drzewa i na jak wiele różnych sposobów możemy się im przyglądać.

MARCIN MATUSZEWSKI — absolwent kulturoznawstwa w Instytucie Kultury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego. Edukator i pracownik działu dostępności w Zachęcie. Ilustrator współpracujący między innymi z magazynem krytycznoliterackim „Mały Format”.

13.30–15 **PANEL UCZĄC SIĘ ZMIENIAMY RZECZYWISTOŚĆ | online**

Panel
tłumaczony
na PJM

moderatorka: **MAGDA KUBECKA**

DZIECI JAKO TWÓRCY NATURALNYCH PLACÓW ZABAW

Ola Arent

(Siekierkowski Ogród Sąsiedzki)

W Siekierkowskim Ogrodzie Sąsiedzkim połowa przestrzeni została oddana dzieciom, które zbudowały plac zabaw według własnych upodobań, ze znalezionych na tym terenie opon i gałęzi. Pomysł na projekt wziął się z obserwacji przejmowania Siekierki przez deweloperów oraz

mojego uczestnictwa w kursie *Outdoor Environments for Children and Youth* na Uniwersytecie Rolniczym w Alnarp. Podczas dyskusji z wieloma mieszkańcami Siekierok zatrwożyła nas liczba powstających zamkniętych osiedli z kontrolowanymi, dokładnie zaprojektowanymi podwórkami, wyglądającymi jak betonowo-monokulturowe wizualizacje komputerowe, pozbawione miejsc otwartych na kreowanie przez dzieci. W przypadku tak zaprojektowanej infrastruktury placów zabaw liczba interakcji znacząco spada, w porównaniu ze środowiskiem np. leśnym, w którym dziecko znajduje nieskończoność mobilnych elementów do budowy własnych przestrzeni i decydowania o własnych zabawach. Dlatego projektując przestrzeń w Siekierkowskim Ogrodzie Sąsiedzkim kierowaliśmy się zasadą słuchania głosu dzieci i przekazywania im przywództwa, wierząc, że partycypacja dzieci w proces kreowania miasta może spowodować, że jako dorosłe osoby będą aktywnie angażować się w podejmowanie decyzji dotyczących wspólnej przestrzeni.

proPOLIS

Agata Szymanek

(Living Space Theatre)

ProPOLIS to akcja społeczno-artystyczna przeprowadzona na zaproszenie Living Space Theatre w ramach III Festiwalu Siódme Poty Teatru w Kluczborku. Jej celem było wprowadzenie refleksji nad metodami tworzenia wspólnotowości. Polis — słowo to przyjęło się tłumaczyć jako „miasto-państwo”. Nazwa propolis pochodzi od greckich słów pro (przed) i polis (miasto) i oznaczają „zewnątrzny mur ochraniający miasto”. Propolis, zwany też kitem pszczelim, jest potrzebny pszczołom do wyściełania wnętrza ula, dzięki czemu jego konstrukcja zostaje uszczelniona i wzmocniona. Ma właściwości ochronne, regeneracyjne, uzdrawiające.

W ramach akcji przeprowadziliśmy warsztaty z mieszkańcami Kluczborka oraz z wychowankami świetlicy terapeutyczno-wychowawczej Parasol, podczas których rozmawialiśmy o tworzeniu wspólnotowości i ważnych dla wspólnoty wartościach. Efektem warsztatów było stworzenie wspólnej instalacji, będącej metaforą konstrukcji rzeczywistości społecznej, czyli ogródka społecznego (dla ludzi i pszczoł). W naszych działaniach pomagały nam wolontariuszki z Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Kluczborku oraz wolontariusze z Zakładu Aktywności Zawodowej w Kluczborku.

POWSZECHNE SPOTKANIA KLIMATYCZNE

Natalia Grzędzińska

(Teatr Powszechny im. Z. Hübnera)

Powszechne Spotkania Klimatyczne to interdyscyplinarny projekt łączący tematykę ekologii, społeczeństwa i sztuki. Ideą spotkań jest ukazanie — z perspektywy naukowej, aktywistycznej i obywatelskiej — jak zmiany klimatu wpływają na sztukę, technologię oraz życie społeczne. Na projekt (realizowany od 2019 roku) składa się szereg działań, takich jak warsztaty, spotkania, debaty, spacer, filmy, publikacje, działania w przestrzeni miejskiej, skierowanych do różnych grup odbiorców: dzieci, młodzieży, dorosłych. Projekt współtworzony jest przez młodych aktywistów i aktywistki działających na rzecz klimatu.

CHRUM UNIKATY

Karolina Pikosz i Agnieszka Gorzaniak

(Galeria Miejska BWA w Bydgoszczy)

Projekt Chrum Unikaty stanowił połączenie wartości plastycznych i edukacyjnych, wypracowanych dzięki lokalnej współpracy z Azylem dla Świń „Chrumkowo”. Przygotowaliśmy materiał filmowy, pokazujący to niezwykle miejsce, jego mieszkańców, ich historie. Naszym celem było pokazanie dzieciom, jak niezwykle zwierzętami są świny oraz jak istotne jest kierowanie się empatią. Po prezentacji materiału wideo, zaprosiliśmy dzieci do działania plastycznego — stworzenia broszek i zawieszek przedstawiający świnkowy wizerunek. Powstałe fanty przekazaliśmy na Aukcję Chrum Unikatów w ramach Bazaru Charytatywnego Chrumkowa. Wszystko to w myśl idei działania lokalnie, przekonania, że każdy gest ma znaczenie. Była to też okazja do poczucia, jakie emocje towarzyszą licytacji dzieł sztuki. Sam tytuł warsztatu odnosił się do powstałych dzieł sztuki, ale także do tego, że każda Świnia to Chrum Unikat.

MAGDA KUBECKA — pracuje jako badaczka miasta, animatorka kultury, inicjatorka działań sąsiedzkich w przestrzeni publicznej, placemarkerka. Jest wiceprezeską Fundacji „Na miejscu”, która wspiera społeczności lokalne w ulepszaniu przestrzeni publicznych i sprawczości w mieście. Jest współzałożycielką „Jak działa miasto”, inicjatywy skupionej wokół edukacji o mieście. Magda jest także redaktorką „Magazynu Miasta”, wykładowczynią w School of Ideas na Uniwersytecie SWPS.

15.30–17 DYSKUSJA SZKOLNI AKTYWIŚCI - JAK WSPIERAĆ DZIAŁANIA MŁODZIEŻY NA RZECZ PRZYRODY I KLIMATU? | online

Dyskusja
tłumaczona
na PJM

prowadzenie: Piotr Trzaskowski

Młodzieżowy Strajk Klimatyczny zmienił oblicze polskiego ruchu ekologicznego. Rośnie świadomość zagrożenia katastrofą klimatyczną wśród młodzieży, a w związku z tym także potrzeba wyrażenia głośnego sprzeciwu wobec bierności polityków. Coraz częściej mówi się o depresji klimatycznej, również wśród młodych osób. W jakim wymiarze współczesna szkoła może wspierać młodych aktywistów? Jak edukacja może przechodzić od przekazywania wiedzy do motywowania i działania? Jak mądrze budować postawy obywatelskie oraz wspierać zaangażowanie społeczne wśród uczniów? Czego szkoła może się nauczyć od młodych aktywistów działających na rzecz klimatu? Podczas spotkania porozmawiamy o tym, jak zachęcać uczniów do zaangażowania się na rzecz ochrony przyrody, jak wzmacniać postawy ekologiczne i jak w środowisku szkolnym czerpać z wiedzy i doświadczenia młodych osób już aktywnie działających w tym obszarze. Może czasem warto odwrócić role?

W rozmowie udział wezmą:

MAGDALENA BUDZISZEWSKA — psycholożka, pracowniczka Wydziału Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego. Współzałożycielka inicjatywy UW dla Klimatu. Obecnie zajmuje się także emocjami, jakie czują ludzie wobec zmiany klimatu, lękiem i depresją klimatyczną oraz psychologią działania na rzecz ochrony klimatu i środowiska naturalnego.

MARTA JACKOWSKA-UWADIZU — koordynatorka programów edukacji globalnej i klimatycznej w Centrum Edukacji Obywatelskiej. Działa w Foodsharingu. Interesuje się teorią postkolonialną, wpływem nowoczesności na kultury tradycyjne, społeczeństwami koczowniczymi. Z wykształcenia afrykanistka, z zamiłowania afrykanistka.

DOMINIK MADEJ — od 2019 roku działa w Młodzieżowym Strajku Klimatycznym. Był jednym z głównych inicjatorów klimatycznego panelu obywatelskiego w Krakowie. Obecnie współpracownik Polskiej Zielonej Sieci i student Fizyki na Uniwersytecie Warszawskim. Na zawsze dumny obywatel Jaworzna.

JAŚMINA WÓJCIK — artystka wizualna, reżyserka, autorka nastawionych na nasłuch, partycypacyjnych akcji społeczno-artystycznych. Zajmuje się włączaniem i oddawaniem podmiotowości społecznościom pozbawionym widzialności i możliwości wypowiedzi. Od kilku lat zaangażowana w edukację empatyczną poprzez opracowywanie autorskich praktyk kreacji artystycznej wypowiedzi dzieci. Oddaje sprawczość i podmiotowość dzieciom traktując je jako współtwórców i zapraszając do dialogu.

PIOTR TRZASKOWSKI — działacz i innowator społeczny. Pomysłodawca i były dyrektor Akcji Demokracji. Pracował w międzynarodowych organizacjach ekologicznych CEE Bankwatch Network, European Climate Foundation, Fundacji Heinricha Bölla i 350.org. W Polsce budował spółdzielnie spożywcze i grupy rolnictwa wspieranego społecznie. Współtworzył Obóz dla Klimatu i Śląski Ruch Klimatyczny. O działalności społecznej i ochronie klimatu pisał w „Krytyce Politycznej”, „Kulturze Liberalnej”, „Gazecie Wyborczej” i „Dzikim Życiu”. Aktualnie pracuje w organizacji Avaaz i naukowo zajmuje się demokracją deliberatywną.

17.30–19 DYSKUSJA NAUKA IDZIE W LAS | online

Dyskusja
tłumaczona
na PJM

prowadzenie: Stanisław Łubieński

Przyroda czy biologia to jeden z najbardziej niedocenionych przedmiotów szkolnych. Dlaczego środowisku w którym żyjemy poświęcamy niewiele uwagi? Co zrobić by to zmienić? Jak zdaniem naszych ekspertów powinna wyglądać pasjonująca lekcja przyrody? A skoro spotykamy się przy okazji konferencji organizowanej m.in. przez galerię, spróbujmy odpowiedzieć na pytanie: jaką rolę w edukacji przyrodniczej może odegrać sztuka?

W rozmowie udział wezmą:

JOANNA LILPOP — biolożka, edukatorka. Pracuje na Wydziale Biologii UW oraz w Szkole Edukacji PAFW i UW, gdzie wykłada dydaktykę biologii, przygotowując przyszłych nauczycieli biologii i przyrody do zawodu. Szkoli czynnych nauczycieli i opracowuje materiały dydaktyczne wspomagające zmianę praktyk uczenia biologii w szkołach. W działalności naukowej (m.in. w Instytucie Badań Edukacyjnych) zajmowała się diagnozą umiejętności rozumowania naukowego dzieci i młodzieży. Wieloletnia współorganizatorka BioCentrum Edukacji Naukowej i Fundacji BioEdukacji.

MONIKA ROŚCISZEWSKA-WOŹNIAK — psycholog i trenerka specjalizująca się w problematyce wychowawczej i edukacji małych dzieci, ekspertka w programie szkoleń pedagogów prowadzących przedszkola leśne. W Fundacji Rozwoju Dzieci im. Jana Amosa Komeńskiego pełni funkcję prezesa zarządu. Obecnie kieruje programem „Dzieci mają wychodne” (www.dziecimajawychodne.pl). Przekonuje w nim szkoły i przedszkola, że regularne wychodzenie z dziećmi na kilkugodzinne wyprawy w naturę — niezależnie od pogody — podnosi odporność fizyczną i psychiczną dzieci, aktywizuje i motywuje do wprowadzania nowej edukacji opartej na doświadczaniu, a długofalowo pobudza świadomość proekologiczną nowego pokolenia.

ANNA SIEKIERSKA — rzeźbiarka, rowerzystka, pracownica akademicka. Jest aktywistką przyrodniczą, animatorką warsztatów uwrażliwiających na życie innych istot, autorką licznych instalacji w przestrzeni publicznej i projektów zaangażowanych społecznie. Dużo czasu spędza w rozmaitych chaszczach i bagniskach.

STANISŁAW ŁUBIEŃSKI — pisarz, dziennikarz, z zamiłowania przyrodnik. Pisze regularnie do „Gazety Wyborczej”, „Tygodnika Powszechnego” i „Dwutygodnika”. Autor reportażu historycznego *Pirat stepowy* oraz nagrodzonych Nike Czytelników esejów poświęconych ludziom i ptakom *Dwanaście srok za ogon*. W najnowszym zbiorze esejów pt. *Książka o śmieciach* przygląda się katastrofie ekologicznej i patologiom współczesnej cywilizacji. Prowadzi bloga *Dzika Ochota*, od kilku lat podczas spacerów przyrodniczych pokazuje warszawiakom dzikszą stronę miasta.

4.12.2021 (SOBOTA)

11-13 EKSPERYMENTALNY SPACER PO ZAKOLU WAWERSKIM | [stacjonarnie](#) na Zakolu Wawerskim

prowadzenie: Iwa Kołodziejska i Alicja Czyczel

Spacer prowadzony przez etnobotaniczkę Iwę Kołodziejską i choreografkę/tancerkę Alicję Czyczel to ćwiczenia z uważności i empatii wobec bytów nieludzkich. Stanowi okazję do wytwarzania i wymieniania się różnymi rodzajami wiedzy, w tym zarówno wiedzy naukowej, jak i osobistej, ucieleśnionej i opartej na doświadczeniu zmysłowym. Podczas spaceru będzie można poznać tereny Zakola Wawerskiego i dowiedzieć się więcej o projekcie ZAKOLE realizowanym przez Krytykę Polityczną w ramach unijnego projektu MediaActivism.

ZAKOLE to projekt zakorzeniony na mokradle położonym nieopodal serca Warszawy. Zakole Wawerskie obejmuje zarówno malownicze, w większości niedostępne bagno, jak i rozległe łąki. Obszar ten zamieszkuje jest przez różne istoty — bobry, ptaki, żaby, komary, osy, trzciny i trawy, a także przez ludzi. Celem ZAKOLA jest poznanie Zakola Wawerskiego wraz z jego mieszkańcami i bywalcami, a także rozpoznanie i zmapowanie jego różnych znaczeń. Osoby zaangażowane w ZAKOLE poszukują sposobów opowiadania i doświadczania tego typu terenów oraz przybliżania perspektywy współtworzących je istot. Zależy im na podkreśleniu wagi istnienia podobnych miejsc w miastach, przede wszystkim ze względów przyrodniczych i klimatycznych, zwracając przy tym uwagę na złożoność relacji i interesów powiązanych z nimi aktorów. Aby lepiej poznać Zakole Wawerskie oraz spróbować odpowiedzieć na pytanie o nasze możliwości zrozumienia innych organizmów i sieci relacji, którą tworzą, przeprowadzamy na Zakolu eksperymentalne spacerory z grupą artystów i biolożek.

ALICJA CZYCZEL — choreografka, tancerka, performerka i kulturoznawczyni. Jej praktyka choreograficzna opiera się na badaniu wyobraźni i wytwarzaniu zmysłowych fikcji w relacji z ciałem, środowiskiem i pejzażami dźwiękowymi. Prowadzi badania artystyczne site-specific oraz spacerory performatywne.

IWA KOŁODZIEJSKA — biologka i antropolożka kultury zafascynowana różnorodnością i złożonością relacji społecznych i ekologicznych. Z pasji naukowej zajmuje się relacjami ludzi i roślin (etnobotaniką), badała je w Polsce, Rumunii, Ukrainie i Dagestanie (Rosja).

11-14 **Kąpiel leśna (shinrin-yoku) — stacjonarnie** w Ogrodzie Botanicznym UW
prowadzenie: Joanna i Przemysław Węglowscy

Kąpiele leśne (shinrin-yoku) to prozdrowotna praktyka polegająca na zanurzeniu naszych zmysłów w bezpiecznej przestrzeni natury. Ta bezwysiłkowa aktywność pozytywnie oddziałuje zarówno na naszą sferę fizyczną (m.in. wyrównanie ciśnienia krwi, wzmocnienie odporności, obniżenie poziomu glikemii) oraz psychiczną (m.in. obniżenie poziomu kortyzolu oraz adrenaliny). Gwarantuje poczucie głębokiego relaksu i komfortu przy jednoczesnym wzroście poziomu koncentracji. Spotkania z przyrodą mają nieśpieszny charakter. To natura leczy, my zaś tylko otwieramy się na jej dobroczynne działanie. Miejski tryb życia spowodował, że umiejętność spowolnienia i dostrojenia się do tempa lasu stała się drogocenną sztuką. Ale spokojnie — pomożemy ci to osiągnąć.

Podczas kąpieli będziemy przyglądać się jesiennej przyrodzie z całą jej różnorodnością i bogactwem. Będziemy podglądać Ogród Botaniczny i doświadczać jego zmysłowej strony. Wreszcie, będziemy przyglądać się sobie i swojej relacji z naturą oraz damy się utulić kojącej atmosferze przyrody. Przedpołudniowy, jesienny Ogród jest niezwykle!

JOANNA I PRZEMYSŁAW WĘGLOWSCY — certyfikowani przewodnicy kąpieli leśnych (Forest Therapy Institute, Forest Therapy Hub). Swoją miłość do natury i człowieka połączyli w shinrin-yoku. Organizują kąpiele leśne dla dorosłych, dla dzieci, młodzieży, seniorów, rodzin, ich autorskim pomysłem są leśne spotkania dla par.

KONCEPCJA I KOORDYNACJA:

Anna Zdzieborska (Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki),
Anna Albin, Marianna Darżynkiewicz-Wojcieszka, Izabela Kuzyszyn,
Magdalena Oprządek (Ogród Botaniczny Uniwersytetu Warszawskiego),
Dominika Dzieniszewska, Joanna Kinowska (Służewski Dom Kultury)

KONTAKT Z UCZESTNIKAMI: Magdalena Gorlas

OPIEKA TECHNICZNA: Skillspace i Służewski Dom Kultury

ORGANIZATOR



WSPÓLORGANIZATORZY



OGRÓD BOTANICZNY
UNIwersYTETU
WARSZAWSKIEGO



SŁUŻEWSKI
DOM KULTURY

DOFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW MINISTERSTWA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO



Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego